

ئەوروپا و سولھىكى پايدار لە فەلەستىن و كوردستان

27-05-2024

نووسەرەكان

زريان رۆژھەلاتى

كورتە: ھەولەكانى پالېستى ئەوروپا لە دۆزى فەلەستىن شتىكى زۆرباشە، بەلام لە راستىدا ئاشتى، دادپەروەرى و سەقامگىرى لە رۆژھەلاتى نۆۋەراست، بە بىن چارەسەرکردنى پرسى كورد قاچىكى بە شەلى دەمىننەوہ. دەيفيد فرۆمكىن لە سەرھەتاي كتيبەكەيدا گوتەي ئەفسەرىكى ئىنگلىز دىننەوہ كە دەلى، "دواي شەرىك كە كۆتايى بە ھەموو شەپەكان ھىنابوو، سولھىكيان كورد كە ھەموو ئاشتىيەكى لەناوبرد." زياتر لە سەت سال بەسەر ئەو سولھە ناسولھەدا تىپەرى و كيشەكان ھىشتا بەردەوامن، بۆيە ئەمجارەيان سولھىك پيوستە كە بەراستى سولھ بىت!

سڻ ولاتي ٿورو وڃي به ٿينديان داوه ڪه له ۲۸ي ٿم مانگه دا دان به سهر به خويي دهولتي فلهستيندا بنين و ٿهگر ٿهوش روودات، ٿهوا ٿمارهه ٿه دهولته ٿورو وڃي به ٿينديان ڪه فلهستينديان ڪه بولته دهبيته ۱۰. راستي به ڪي ولاتي ديڪه زورن ڪه ٿهوهيان ڪردبي به لام ٿه مهه ٿهورو وڃي به ڪان گرنهه، چونڪه به شيڪي زوري ٿه ڪيشه ٿه تننيان ڪه له ٿه مڙي روهه لاتي نيوه پاستا به زيندو وڃي ماونه ته وه، جا له فلهستين بي يان له ڪوردستان، زادهي دهستوهرداني ڪولونياليستي ڪاني ٿهورو وڃي به. له دواي ۷ي ٿوڪتوبه رهوه ٿيدي بابته دانه زاندي دهولتي فلهستين شتيڪ نيهه ڪه پشتگوڙ بخريٽ، چونڪه بؤ دنيا ده رڪهوت، نه سياسي ته دابه شڪردني بزافي فلهستيني بؤ ماوهي دريڙ خابهن سهرده ڪه ويٽ، نه به هيڙيو وڃي ٿيتر به سه بؤ ٿهوهي ڪه ٿيسرائيل پاريزراو بيٽ، چونڪه سهرده مه "به هيڙي لاوازه ڪان" يش ڪه يشتوهه! ٿه مهه بيڃڪه لهوهي زوريڪ له زلهيڙه ڪاني دنياش جهخت له چارسهري دوو دهولته بؤ ٿهوه پسه ده ڪه نه وه، به لام پرسياي سهره ڪي ٿه مهه بابته ٿهوهيه ڪه ٿه ڪورانهي ساسه ته ولاتاني ٿهورو وڃي به سهاره ته به دهولته فلهستين ده توانيٽ چ ڪاريگه ريبه ڪ له سهر پرسياي ڪورد دابنيٽ؟

له ماوهي زياتر له ۷ دهيه رابردوودا، هه ميهه ڪيشه فلهستين زياتر له پرسياي ڪورد له روهه لاتي نيوه پاستا له روهه ٿي دنيا دا بووه، ٿهوهش له ڪاتيڪدايه پرسياي ڪورد چي لهرووي ٿمارهوه بيٽ يان لهرووي ڪاريگه ريبه وه، لهوه ڪه وره تر بووه. به پئي ليڪولنيه وههيه ڪم له سهر داتاي پيڪدادانه سهر بازيبه ڪاني (UCDP) له ماوهي نيوان ۱۹۶۱-۲۰۲۲، له سهر خاڪي فلهستين ۶۶ پيڪدادان ده رڪهوتوون واتا ۶۶ سال شهر بووه به لام ههر لهوه ماوهه يدا ٿمارهه گرنگترين پيڪدادانه سهر بازيبه ڪاني پهيوهست به پرسياي ڪورد له روهه لاتي نيوه پاستا ۱۰۰ سال بووه، ٿهويش به هوڙي زوربووني به شه ڪاني ڪوردستانه وه. لهرووي ناستي توندوتيزي و قوربانن به ڪانيشه وه، پرسياي ڪورد خويئاو بترين پرسياي ٿه تني روهه لاتي نيوه پاستا بووه. به پئي پيوه ره ڪاني وابهسته يي شهر، ههر پيڪدادان ڪي سهر بازياي ڪه له ماوهي ساليڪدا زياتر له ۱۰۰۰ قوربانن لي بڪه ويته وه به شهر داده نريٽ و، ٿهوهشي ڪه ٿمارهه قوربانن به ڪاني له نيوان ۲۰-۹۹۹ ڪهس بيٽ له ساليڪدا، به پيڪداداني بچوڪ هه ٿمارهه ده ڪرين. به ڪوڙهه ٿهوهش له ڪوڙي ۶۶ پيڪدادانه ڪه فلهستين ته نيا ۲ دانه يان به شهر هه ٿمارهه ڪراون، له ڪاتيڪدا ۲۲ پيڪداداني ڪوردي به شهر داده نريٽ، ٿهوهش به رزي ٿمارهه قوربانن به ڪاني ڪورد ده خاته پيشچاو.

ههروهه به ڪوڙهه داتاي **بالشتي** پيڪدادانه ڪانيش، له ماوهي نيوان ۱۹۷۵-۲۰۱۷، ۱۰ ريڪراوي فلهستيني له ۲۰۳ پيڪداداندا، ۱۷۸ جار يارمه ته ي دهه ڪيان وه رگرتوهه، له ڪاتيڪدا ههر لهوه ماوهه يدا ريڪراوه ڪوردي به ڪان له ۱۸۸ پيڪداداندا ۹۵ جار يارمه ته ي دهه ڪيان وه رگرتوهه. هه لبت يارمه ته ي به ڪان بؤ لابه نه ڪوردي به ڪان زياتر ريگه دان به به ڪارهيناني خاڪ بوو له ڪاتيڪدا يارمه ته راسته وخو، پيداني چڪ و راهينان بؤ بزافه ڪاني فلهستين زياتر بووه. له سالي ۱۹۸۸ وهه ۱۳۹ ولاتي جيهانيش داني به سهر به خويي فلهستيندا ناوهه، له سالي ۲۰۱۲ وهه چاوڊير له نه ته وهه په ڪگرتوهه ڪان وهه رگيراوه. دهسته ي مافي مرؤفي نه ته وهه په ڪرتوهه ڪان له ۲۰۰۱ وهه ۹۵ پريار نامه وه، ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وهه په ڪگرتوهه ڪانيش به گشتي ۲۹۶ پريار و ڪوبونه وهه گشتي ٿهوه ريڪراوهش تا ٿيستا، ۸۹۹ پريار نامه له بارهه فلهستين **ده رڪردوهه** ٿهوهش ده ريده خات ڪه چوڻچوني پرسياي فلهستين له ماوهي ۷ دهيه رابردوودا به شيوهه يه ڪي ٿه ڪتيف له روهه ٿي جيهاندا بووه. له به رامبه ردا گرنگترين پرياريڪ ڪه تايهت به پرسياي ڪورد درابنيٽ، پرياري ۶۸۸ ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وهه په ڪرتوهه ڪان **يووه**. هيچ گومانن ڪه لهوهه نيهه ڪه به پئي چارنامه ي گهردووني مافي مرؤف وياساي نيودهولته ي، فلهستين مافي خويته ي بيته دهولته و گهليڪ ڪه سيش دان بهوهه ده نيت به لام ڪاتيڪ ده گانه سهر پرسياي ڪورد چيروڪه ڪه ده گورپت.

هه لبت هه نديڪجاريش ڪاريگهري پرسياي فلهستين له سهر پرسياي ڪورد جياوا تر بووه، به تايهت له قوناخ ۱۹۶۰ ڪاندا، ٿهوه ڪاهه ڪه جه مال عه بدولناسر پيشوازي له بارزاني ده ڪرد و داواي له عيراق ده ڪرد ڪه مافي ٿوتونومي به ڪورد بدات. ٿهوه ڪات عه ره ب ڪيشه ي له گهل ٿيسرائيل هه بووه بويه به شيڪيان پنيانوا بووه ڪه نابن به پرسياي ڪورده وهه سهرقال بن. نازانم ٿايا روهه ٿيڪ ديت ڪه زاناري به ڪي نه نينمان پيڳات سهاره ته بهوهي ڪه ٿايا هيچ پهيوه ندي به ڪه ههيه له نيوان پرياري **۳۲۳۶** ٿه نجومه ني گشتي نه ته وهه په ڪگرتوهه ڪان بؤ سهر به خويي فلهستين له سالي ۱۹۷۴ و نسڪوي شوڙشي ڪورد له ۱۹۷۵ يان نا، به لام له ڪوتايه ڪاني ۱۹۷۴ دا پرياري سهر به خويي فلهستين درا و ته نيا ۴ مانگ دواتريش ٿه مريڪا و ٿيران پشتيان ڪرده ڪورد و شوڙشه ڪه هه رههسي هينا. ٿيدي لهوه به دواوه، نه فلهستين بووه دهولته نه شوڙشي ڪورد سهر ڪهوت!

له دواي ۷ي ٿوڪتوبه رهوه، ڪيشه ي فلهستين جاريڪي ديڪه به شيوهه ٿه ڪتيف روهه ٿي دنياي گرتوهه ته وهه و پرسياي ڪورديش ڪه تا چهند ساليڪي ڪم لهوه وهه پيش، وهه ڪاره ماني شهر ي دڙي تيرور ده رده ڪهوتن له پاشه ڪشه دابه. هه لبت دانه زاندي دهولته ي سهر به خويي فلهستين ريگه بؤ ده رڪهوتنه وهه يه ڪي گه وره تري پرسياي ڪورد له روهه لاتي نيوه پاستا ده ڪاهه وهه، بويه چنده ي ٿيسرائيل به داوي ريڪنه ڪهوتنه وهه بيٽ، ٿهوه ندهش ولاتيڪي ديڪه ناوچه ڪه ههن ڪه له راستيدا نا يانه ويٽ پرسياي فلهستين چارهه سهر بيٽ، ٿهويش به هوڙي ٿهوه ڪاريگه ريبه گرمانه يهه ڪه ده توانيٽ له سهر پرسياي ڪورد دابنيٽ. ٿه زمونني شهر ي ٿيسرائيل- فلهستين چهند وانه به ڪي بؤ پرسياي ڪورد تيڊايه ڪه دهشن په ندي ليوه رگيرپت:

يه ڪم: ٿهوه پسه چارهه سهر ڪي سهر بازيبه نيهه. له ماوهي ۷۶ سالي رابردوودا فلهستين به ڪان ۶۶ سال شهر يان ڪردو به وههش، نه پانتواني دهوله ٿيڪ دانه زرين. ٿيسرائيليش نه پتوانيوه به شهر بيباه وهه مافي فلهستين به ڪان به تهواوي زهوت بڪات. ٿه مهه بؤ پرسياي

كوردیش وایه. به کۆی بزاڤه کانی کوردوهه له و ماوه یه دا، ۱۰۰ سال شه ر و پیکدادان کراوه و ته نیا له نموونه ی ۱۹۷۰ دابه که کورد توانیوه تی به شه ر مافیکی سیاسی گه وه به ده ست بئیت. ته وه ی دیکه پالنه ری سیاسی و جیۆپۆله تیکی دیکه ی له گه ل بووه. هه لبه ت ه یچ ده وئه تیکیش نه بتوانیوه کورد له ناوبه ریته، جا چ ی له سه ره تای ۲۰ کانی سه ده ی رابردوو بیته که نفوو سی کورد له هه موو روژه لاتی نیوه راست به هه موویوه وه له ده وری ۴ ملیۆن که سیکدا بوه. یان ئیستا که پئیشینی ده کریته ته و ژماره یه له نیوان ۳۰-۴۵ ملیۆن که سیکدا بیته.

دووهم: ته نیا به هیزبوون و زۆرداری به س نییه بو ته وه ی ه یچ ده وئه تیک پارێزراو بیته. ئیسرائیل به پالپشتی گه و ره ترین ده وئه تی دنیا و پئیشکه و تووترین چه که مهنی سه رده مه وه ده یه ویت ده سه لاتی خو ی سه پئینته. بئیشک ته و ده توانیته زۆر شت بکات به لام ته سه تمه له ماوه ی درێژخایه ندا سه رکه و توو بیته. ته نانه ت ه گه ر سه ماسییش له ناوببات وه ک ته وه ی که باسی ده کات، ری ده کاته وه بو ته وه ی ریخراوی رادیکالتر له داها توودا ده رکه ون. ته مه ده قاوده ق بو پرس ی کوردیش وایه. ئیستا ده وئه تانی ناوچه که ده توانن به پشته بستن به دوخی ناوخو یی ئیستای کورد، له رپی به کاره یانی گوشاری ئابوو ری، سه ربازی و ریککه و تنی دوولایه نه و چه ندلایه نه ی سیاسی و سه ربازی، پرس ی کورد کپ بکه نه وه وه ک ته وه ی که ئیستا خه ریکن. ته نانه ت ده توانن زۆر پیک له و ئامانجه شه که دایاننا وه ده ستی بخه ن، چونکه هاوشیوه ی ۱۹۲۰، ۱۹۷۵، ۱۹۹۰ و ۲۰۱۷، روژاوا پشته کوردی به رداوه یان لانیکه م وه ک جاران نییه بو ی، به لام ه یچ گومانیکی تیدا نییه که ته و پرسه گرنه گه ناسنامه ییه ی روژه لاتی نیوه راست ئیستاش کپ بکریته وه، ده کریه سالانی دیکه ده ربکه ویتته وه. له کو تایی ۳۰ کانی سه ده ی رابردوو، هه ریبه که له عیراق و تورکیا و له دوا ی شه ری جیهانی دووه مییش ئیران، بزاڤه کوردییه کانیان سه رکوت کرد به لام له عیراق له ۶۰ کانه وه، له تورکیاش له کو تایی سه فتاکان و له ئیرانیش له هه شتاکان جاریکی دیکه ته و پرسه به توندییه کی زیاتر له جاران سه ری هه لدا یه وه که تا ئیستاش به رده وامن.

سییه م: سیاسه تی - ئیسرائیل بو دابه شکردنی بزاڤه سیاسی سه ربازییه کانی فه له ستین له نیوان فه تح و سه ماس سه ری نه گرت، وه ک چۆن سیاسه تی دابه شکردنی کوردانیش به تابه تی له نیوان پار تی و به کیتی بو هه میشه سه رکه و توو نابیته. هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی فه له ستینیش سه ره پای نا به دلایه کانی ئیسرائیل، دوا جار ده توانیته یارمه تی ناشتی و سه قامگیری زیاتر بدات وه ک چۆن هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی کوردیش هه مان کاریگه ری ده بیته. ته گه ر ده وئه تانی ته م ناوچه یه شه داوا ی سه قامگیری و ناشتی ده که ن، ه یچ ریگه یه ک نییه جگه له ریککه و تن له گه ل کورد و ده کریه عیراقی فیدرالی وه ک ته وه ی ده ستووو باسی کردوو ه نموونه یه کی باش بیته ته گه ر به ره و خراپی نه بن.

سه روکوه زیرانی ئیسه پانیا که برپاره روژی سیشه ممه له گه ل ئیره ندا و نه رو بجا دان به سه ره بخو یی فه له ستیندا بئیت، گو توویه تی له به ر ناشتی، دادپه ره وری و سه قامگیری برپاریکی وا ده دن. هیشتا دیار نییه که دوا جار ته م هه نگا وه ریگا ده کاته وه بو ته وه ی که ته وروپا وه ک به کیتییه ک کار بو سه ره بخو یی فه له ستین بکات یان نا، چونکه هیزه سه ره کییه کانی به کیتی ته وروپا وانا ته لمانیا و فه ره نسا هه ر جه خت له چاره سه ری دوو ده وئه ت به رپی دیالوگ ده که نه وه که ته وه شه ناراسته خو و اتای مه رجی رازیبوونی ئیسرائیل ده دات، به لام ئیمانویل ماکرو ن قسه به کی تازه ی کردوو ه گو توویه تی، له فه ره نسا قسه کردن له سه ر دانپیدانان به ده وئه تی فه له ستین به بئ گفتوگوش ئیدی شتیکی تابو نییه. ته مه گو پانکاریه که به ناراسته ی دروست، ته ویش له پاش ته و به رپرسیارییه میژووییه که هه ریبه که له فه ره نسا و به ریتانیا له به رامبه ر پرس ی فه له ستین و کوردستاندا هه یانه که بئجگه له ده رته نجامه سیاسییه کان، ده یان کاره ساتی مرو یی لیکه و تۆته وه وه هه قی ته وه ی هه یه به ره سمی داوا ی لیبوردنیان لئ بکریته. ته وروپای ئیستا که خو ی به سه رقافلای دیموکراسی و مافی مرو ف ده زانیت، له قازانجیدا به بو ریگرتن له تیرۆر، په نابه ری و ناسه قامگیری که دوو که له که ی ده چیتته چاوی، پشتیوانی له چاره سه ری پرس ی کورد و فه له ستینیه کان بکات، ته مه بئجگه له وه ی که وه ک میراتگری سیاسه تی کو لونیالیستی به ریتانیا- فه ره نسا له سه ره تای سه ده ی بیسته مدا، له وروپوه وه به رپرسیارییه کی سیاسی و ته خلاقی له سه ر شانه و، ناتوانیته به پاساوی سه ماس یان گرتنه کانی که میی دیموکراسی له سیاسه تی کوردیدا خو ی له و به رپرسیاره بدزیته وه، چونکه دیاره که بو به رزه وه ندییه کانی خو ی، چۆن له گه ل نادیموکراتیکترین رژیمه سیاسییه کانی جیهاندا هه ل ده کات.

هه وئه کانی پالپشتی ته وروپا له دوژی فه له ستین شتیکی زۆرباشه، به لام له راستیدا ناشتی، دادپه ره وری و سه قامگیری له روژه لاتی نیوه راست، به بئ چاره سه رکردنی پرس ی کورد قاچیکی به شه لی ده مئینته وه. ده بقید فرومکین له سه ره تای کتیبه که یدا گوته ی ته فه سه ریکی ئینگلیز دینیتته وه که ده لئ، "دوا ی شه رپیک که کو تایی به هه موو شه ره کان هی نابوو، سو لحنیکیان کرد که هه موو ناشتییه کی له ناو برد." زیاتر له سه ت سال به سه ر ته و سو لحه ناسو لحه دا تپه ری و کیشه کان هیشتا به رده وامن، بو یه ته مجاره یان سو لحنیک پیویسته که به راستی سو لحه بیته!